

Biological experience of immigrant students of cultural diversity in Iranian schools

Ghasem ArabShiraz¹, Nader Solimani^{*2}, Hamid Shafizadeh³

Abstract

The present study was designed and conducted with the aim of biological experience of immigrant students of cultural diversity in Iranian schools. The present study was one of the qualitative researches that was conducted in the field. The qualitative method used in the present study was phenomenological. Participants in the present study included immigrant students in Qarchak. Participants in this study were sampled using purposive sampling and homogeneous sampling selection approach and at the same time with maximum diversity. This issue was formed until the theoretical saturation was reached. Finally 14 interviews were conducted in this regard. The data collection tool in the present study was a semi-structured interview. In order to analyze the data, thematic analysis was used. The results showed that there are 4 main themes and 26 sub-themes. According to the results of the present study, the harms caused by not managing cultural diversity in schools include educational, social, personal and environmental harms.

Keywords: cultural diversity, harm, students, immigrants.

1. PhD student in Educational Management, Islamic Azad University, Garmsar Branch, Garmsar, Iran
2. Associate Professor of Educational Management, Islamic Azad University, Garmsar Branch, Garmsar, Iran. (Corresponding Author) sportmanagment1998@gmail.com
3. Associate Professor of Educational Management, Islamic Azad University, Garmsar Branch, Garmsar, Iran

تجربه زیستی دانش آموزان مهاجر از تنوع فرهنگی در مدارس کشور ایران

قاسم عرب شیراز^۱، نادر سلیمانی^۲ و حمید شفیع زاده^۳

تاریخ دریافت: ۲۴ دی ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۸ فروردین ۱۴۰۱

چکیده

تحقیق حاضر باهدف تجربه زیستی دانش آموزان مهاجر از تنوع فرهنگی در مدارس کشور ایران طراحی و اجرا گردید. تحقیق حاضر از جمله تحقیقات کیفی بود که به صورت میدانی اجرایی گردید. روش کیفی مورد استفاده در تحقیق حاضر از نوع پدیدارشناسی بود. مشارکت کنندگان در تحقیق حاضر شامل آموزان مهاجر در شهر قرچک بود. مشارکت کنندگان در این پژوهش با استفاده از نمونه گیری هدفمند و با رویکرد انتخاب نمونه گیری همگون و درعین حال با رعایت حداکثر تنوع نمونه گیری شدند. این مسئله تا رسیدن به اشباع نظری شکل گرفت. در نهایت تعداد ۱۴ مصاحبه در این خصوص انجام گردید. ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها، از تحلیل موضوعی استفاده گردید. نتایج نشان داد که ۴ مضمون اصلی و ۲۶ مضمون فرعی وجود دارد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر آسیب های ناشی از عدم مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس شامل آسیب های تحصیلی، اجتماعی، فردی و محیطی می باشد.

کلمات کلیدی: تنوع فرهنگی، آسیب، دانش آموزان، مهاجر.

مقدمه

مدارس به عنوان ارکان اصلی آموزش نقش مهمی در بهبود یادگیری در سطح جامعه دارد (جوآنگ و اسپاچنر^۴، ۲۰۲۰). کارکردهای مدارس صرفاً بر مسائل درسی نبوده است و از جایگاه مناسبی در جهت پیشبرد اهداف اجتماعی و فرهنگی جوامع برخوردار می باشد (مونیز^۵، ۲۰۲۰). بهبود عملکرد

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران

۲. دانشیار مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران (نویسنده مسئول)
sportmanagement1998@gmail.com

۳. دانشیار مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران

4. Juang & Schachner

5. Muniz

مدارس در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی می‌تواند ظرفیت‌های مناسبی در سطح جامعه ایجاد نماید که منجر به ارتقا رشد و گسترش ابعاد فرهنگی و اجتماعی جوامع می‌گردد (دوگرا^۱ و همکاران، ۲۰۱۰). تمرکز بر کارکردهای مدارس در حوزه‌های فرهنگی می‌تواند در سبب انتقال ظرفیت‌های ایجادشده در سایر حوزه‌ها گردد (گلوک^۲ و همکاران، ۲۰۱۹).

یکی از مسائل مهم در مطالعات فرهنگی، تنوع فرهنگی می‌باشد. جامعه ایران به دلیل اختلاف قومی و فرهنگی نیازمند زمینه‌های آموزشی بسیاری است تا بتواند از ارتباطات فرهنگی خوب و سالم برخوردار باشد و نوعی تعامل اجتماعی همراه با آرامش و آسایش اجتماعی را فراهم آورد. عدم مدارا و تحمل فرهنگی نسبت به قومیت‌های مختلف می‌تواند زمینه‌های شکل‌گیری تضاد، تفرقه و تبعیض را فراهم آورد که در این صورت هم جامعه اکثریت و هم اقلیت‌های قومی و دینی تحت تأثیر آثار منفی آن قرار می‌گیرند (کهکی و همکاران، ۱۳۹۵). تنوع فرهنگی به‌عنوان یکی از مسائل مهم در جهت شکل‌گیری وحدت، نقش مهمی در هم‌رایی تمامی گروه‌ها در حوزه‌های مختلف دارد. به‌صورتی که از مدیریت تنوع فرهنگی در جهت ایجاد یک بستر مناسب در بهره‌گیری از ظرفیت‌های فردی و گروهی استفاده می‌شود (الاس و موسا^۳، ۲۰۱۶). وجود تنوع فرهنگی در صورتی که مدیریت شود می‌تواند به‌عنوان یک پتانسیل مشخص گردد و در صورتی که مدیریت نگردد می‌تواند به‌عنوان یک آسیب جدی مشخص گردد (مائوسن و بادر^۴، ۲۰۱۲). تنوع فرهنگی در مسائل آموزشی همواره وجود داشته است. حضور گروه‌ها و افراد با نژاد و ویژگی‌های متفاوت سبب گردیده است تا مدارس به‌عنوان یک مرکز مهم آموزشی همواره پذیرا فرهنگ‌های مختلفی باشد (بانکس^۵، ۲۰۱۵). تنوع فرهنگی به‌عنوان یکی از مسائل وجودی در حوزه آموزش می‌باشد و توجه به آن به‌عنوان یک مسئله مهم درک می‌گردد (توماسن و مونس^۶، ۲۰۲۰). مدیریت تنوع فرهنگی در ابعاد آموزشی می‌تواند ظرفیت‌های مطلوبی را در مسیر هم‌گرایی گروهی در مدارس ایجاد نماید (گلوک و همکاران، ۲۰۱۹). کونان^۷ و همکاران (۲۰۱۰) مشخص نمودند که تنوع فرهنگی در مدارس به‌عنوان یک مسئله همواره وجود دارد و هنر مدارس مدیریت این تنوع در جهت بهره‌گیری مناسب از آن می‌باشد. توجه به تنوع فرهنگی در مدارس می‌تواند فوایدی در جهت ایجاد وحدت و هم‌افزایی گروهی ایجاد نماید (الاس و موسا، ۲۰۱۶). آسیب‌های ناشی از تنوع فرهنگی در برخی مدارس سبب بروز بحران‌های فرهنگی و اجتماعی گردیده است. به‌صورتی که تضاد و تعارض به‌عنوان شاخصه‌های اصلی عدم مدیریت تنوع فرهنگی

1. Dogra
2. Glock
3. Alas & Mousa
4. Maussen & Bader
5. Banks
6. Thomassen
7. Konan

کاملاً مشهود می‌باشد (دیکلرک^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). عدم توجه به تنوع فرهنگی در محیط‌های آموزشی سبب گردیده است تا تنش‌های بین فردی و گروهی ایجاد گردد و این مسئله عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را نیز تحت تأثیر قرار دهد (گای^۲، ۲۰۱۳). اومری^۳ و همکاران (۲۰۰۳) در تحقیق خود مشخص نمودند که مشکلات ناشی از تنوع فرهنگی منجر به کاهش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. عدم توجه به تنوع فرهنگی می‌تواند منجر به درگیری‌های فیزیکی، زبانی و روانی میان دانش‌آموزان گردد و محیط‌های آموزشی را از استانداردهای خود خارج نماید (جوآنگ و اسپاچنر^۴، ۲۰۲۰). به دنبال ایجاد جوامع چند فرهنگی و چند قومیتی در سطح کشورها مجموعه‌ای از چالش‌ها در خصوص آموزش شهروندان برای زندگی فعال و مؤثر در محیط‌های متنوع فرهنگی ایجاد می‌گردد. بهترین فرصت برای ایجاد دیدگاه چند فرهنگی و چند قومیتی و پذیرش تنوع فرهنگی و قومی را صاحب‌نظران سنین پیش از دبستان تعریف کرده‌اند؛ و معتقدند که نگرش کودک نسبت به نژاد خود و نسبت به دیگر گروه‌های نژادی در سال‌های پیش‌دبستانی آغاز می‌گردد و اولویت‌های نژادی و قومی در سن ۳ یا ۴ سالگی ظاهر می‌گردد (امینی و همکاران، ۱۳۹۷). بنت^۵ (۱۹۹۵) نیز معتقد است که کنترل تنوع فرهنگی می‌تواند در سایر مقاطع تحصیلی نیز ایجاد گردد. جوآنگ و اسپاچنر (۲۰۲۰) نیز اشاره داشتند که تنوع فرهنگی مسئله‌ای می‌باشد که در هر سن و مقطع آموزشی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

ظرفیت‌سازی مدارس در حوزه‌های فرهنگی سبب گردیده است تا از آن به‌عنوان یکی از مراکز مهم فرهنگی یاد شود. عدم توجه به مسائل فرهنگی در مدارس سبب بروز بحران‌های فرهنگی گردیده است. به‌صورتی که این بحران‌ها نه‌تنها محیط مدارس، بلکه سطح جامعه را نیز به‌نوعی درگیر نموده است. توجه به تنوع فرهنگی در مدارس به‌عنوان یک مسئله مهم می‌تواند، شواهدی در جهت توسعه عملکرد مدارس در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی ایجاد نماید. خلأ تحقیقاتی در خصوص تنوع فرهنگی در مدارس سبب گردیده است تا امروزه شواهد کافی در خصوص مسائل مربوط به تنوع فرهنگی در مدارس ایجاد نگردد. از طرفی این خلأ تحقیقاتی توانسته است تا روندها و فعالیت‌های عملیاتی در حوزه مدارس با تمرکز بر مسائل فرهنگی را به‌شدت تحت شعاع قرار دهد. با توجه به منطقه مورد بررسی در تحقیق حاضر که شهر قرچک می‌باشد، لازم به ذکر است که به علت مهاجرپذیر بودن این شهر و همچنین حضور گروه‌های مختلف، مسئله تنوع فرهنگی امری مهم تبدیل شده است. عدم توجه به مسئله تنوع فرهنگی سبب گردیده است تا امروزه برخی گروه‌ها در مدارس شهر

1. De Clercq
2. Gay
3. Omeri
4. Juang & Schachner
5. Bennett

قرچک از این مسئله آسیب‌های جدی ببینید. آمار ترک تحصیل ۱۵ درصدی در شهر قرچک می‌تواند به‌عنوان یک نگرانی در حوزه آموزش نقش اساسی در عملکرد تعلیم و تربیت داشته باشد. از طرفی مشاهدات در مدارس قرچک نشان می‌دهد که گروه‌های فرهنگی مختلفی از قومیت‌های مختلف سبب گردیده است تا یک اجتماع کاملاً متنوع از منظر فرهنگی ایجاد گردد. به‌صورتی که امروزه شاهد بروز مشکلات در مدیریت تنوع فرهنگی در شهر قرچک می‌باشیم. تحقیر برخی فرهنگ‌ها و نژاد و همچنین سلطه برخی افراد بر دیگر دانش‌آموزان سبب گردیده است تا جو محیطی نامناسبی در مدارس شهر قرچک ایجاد گردد. به‌صورتی که امروزه شواهد اولیه نشان می‌دهد که درگیری‌های در مدارس به علت عدم توجه به مدیریت تنوع فرهنگی وجود دارد و این مسئله سبب بروز تأثیرات منفی بر عملکرد دانش‌آموزان شده است. شواهد اولیه همچنین نشان می‌دهد که عدم توجه به تمامی فرهنگ‌ها حتی در میان معلمان و مدیران نیز وجود دارد و باعث شده است تا شاهد برخی سوء رفتارها از سوی معلمان و مدیران نسبت به برخی دانش‌آموزان با فرهنگ‌های خاص گردد. عدم توجه به مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس شهر قرچک به‌طور حتم می‌تواند باعث شود تا برخی دانش‌آموزان از جو و شرایط مدرسه به دور شوند و عملاً حضور و فعالیت فعالی در محیط‌های آموزشی مدارس نداشته باشند. این مسئله سبب گردیده است تا تحقیق حاضر باهدف تجربه زیستی دانش‌آموزان مهاجر از تنوع فرهنگی در مدارس کشور ایران طراحی گردد. لذا سؤال تحقیق حاضر این می‌باشد که دانش‌آموزان مهاجر پدیده تنوع فرهنگی در مدارس را چگونه توصیف می‌کنند؟ آسیب‌های ناشی از عدم توجه به تنوع فرهنگی در مدارس چه می‌باشد؟

روش‌شناسی

تحقیق حاضر ازجمله تحقیقات کیفی بود که به‌صورت میدانی اجرایی گردید. روش کیفی مورد استفاده در تحقیق حاضر از نوع پدیدارشناسی بود. پدیدارشناسی به بررسی تجربیات واقعی افراد می‌پردازد و اعتقاد بر این است که در این تجربیات جوهره‌هایی وجود دارند که قابل فهم و بررسی هستند. مشارکت‌کنندگان در تحقیق حاضر شامل دانش‌آموزان مهاجر در شهر قرچک بودند که پدیده تنوع فرهنگی را لمس و اشراف کامل به این حوزه داشتند. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و با رویکرد انتخاب نمونه‌گیری همگون و درعین حال با رعایت حداکثر تنوع نمونه‌گیری شدند. این مسئله تا رسیدن به اشباع نظری شکل گرفت. درنهایت تعداد ۱۴ مصاحبه در این خصوص انجام گردید.

ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. مصاحبه نیمه ساختاریافته یکی از معمول‌ترین انواع مصاحبه است که در تحقیقات کیفی مورد استفاده واقع می‌شود. این مصاحبه بین دو حد نهایی ساختاریافته و بدون ساختار قرار می‌گیرد که گاهی به آن مصاحبه عمیق هم می‌گویند که در آن از تمام پاسخگوها سؤال‌های مشابهی پرسیده می‌شود، اما آن‌ها آزادند که پاسخ

خود را به هر طریقی که مایل اند ارائه دهند، در این مورد مسؤلیت رمزگردانی پاسخها و طبقه‌بندی آنها بر عهده پژوهشگر است. جهت بررسی روایی از قابلیت باورپذیری (اعتبار)، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری استفاده گردید. بدین منظور محقق جهت بررسی قابلیت باورپذیری از تأیید فرایند پژوهش توسط هشت متخصص و همچنین استفاده از دو کدگذار جهت کدگذاری چند نمونه مصاحبه جهت کسب اطمینان از یکسانی دیدگاه کدگذاران استفاده گردید. همچنین جهت بررسی انتقال‌پذیری از نظرات سه متخصص که در پژوهش مشارکت نداشتند در مورد یافته‌های پژوهش مورد مشورت قرار گرفتند. همچنین جهت بررسی قابلیت تأییدپذیری از ثبت و ضبط تمامی مصاحبه‌ها و بررسی آنان در زمان‌های موردنیاز استفاده گردید. جهت بررسی پایایی، از کمیته‌های تخصصی استفاده گردید. بدین صورت که از اعضای این کمیته تخصصی جهت کدگذاری موازی برخی مصاحبه‌ها و همچنین ارزیابی و برنامه‌های مربوط به مصاحبه‌ها استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، از تحلیل موضوعی استفاده گردید که از کارآمدترین روش‌های تحلیل داده‌های کیفی به‌ویژه در پژوهش‌های پدیدار شناختی است. در طی انجام این تحلیل، مضمون‌های فرعی و اصلی در خصوص اهداف تحقیق شناسایی شد.

یافته‌های پژوهش

وضعیت تنوع فرهنگی در مدارس

نمونه ۱. «شدیداً تنوع فرهنگی در مدرسه را لمس می‌کنم و کاملاً مشخص است که توجه به به مدیریت این مسئله نشده است». نمونه ۷. «تنوع فرهنگی به‌طور حتم در مدرسه ما وجود دارد و کاملاً مشخص هست که پدیده تنوع فرهنگی در تمامی فضاهای مدرسه وجود دارد». نمونه ۱۱. «خود من با توجه به شرایطم تحت تأثیر پدیده تنوع فرهنگی قرار گرفته‌ام. واقعیت مسئله این است که تنوع فرهنگی به‌عنوان یک عارضه کاملاً وجود دارد. می‌توان در تمامی فعالیت‌های مدرسه وجود تنوع فرهنگی و عدم مدیریت آن را مشاهده نمود». نمونه ۱۲. «با قدرت می‌توانم اعلام کنم که به تنوع فرهنگی در مدارس توجه نشده است و این مسئله ریشه کن نشده است. این در حالی است که تنوع فرهنگی به‌طور حتم وجود دارد و می‌توان کاملاً این مسئله را مشاهده نمود». نمونه ۵. «چرا تنوع فرهنگی وجود نداشته باشد!!! به‌طور حتم تنوع فرهنگی در مدارس وجود دارد و تلاشی جهت استفاده مناسب از آن نشده است. بلکه این تنوع فرهنگی در مدارس به علت عدم توجه باعث شده است تا تنش‌هایی در فضای مدرسه ایجاد گردد».

با توجه به نظرات نمونه‌های پژوهش؛ می‌توان اعلام داشت که پدیده تنوع فرهنگی در مدارس وجود دارد و تلاشی جهت کاهش مشکلات و معضلات ناشی از وجود تنوع فرهنگی انجام نشده است. به عبارتی تنوع فرهنگی اگرچه وجود دارد و باعث بروز مشکلاتی در فضای مدارس شده است اما روند

کنترلی جهت رفع مشکلات ناشی از آن و استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های مثبت آن نشده است. این مسئله نشان می‌دهد که توجه به پدیده تنوع فرهنگی در مدارس یکی از مسائل ضروری می‌باشد.

آسیب‌های ناشی از عدم مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس

طی این پژوهش ۴ مضمون اصلی و ۲۶ مضمون فرعی استخراج گردید. ادامه به ارائه توضیحاتی در این خصوص اقدام گردید.

مضمون اصلی اول: آسیب‌های تحصیلی

نمونه ۴. «با توجه به شرایط من، مشکلات ناشی از تنوع فرهنگی باعث شده بود تا انگیزه‌ای برای ادامه تحصیل نداشته باشم. عملکرد تحصیلی من به شدت تحت شعاع قرار گرفته بود که این مسئله باعث آسیب‌هایی در این خصوص شده بود.» نمونه ۵. «مشکلات فرهنگی که وجود داشت و فرهنگ من را محیط مدرسه موردقبول اجتماعی قرار نمی‌گرفت؛ باعث شده بود تا میل به ترک تحصیل داشته باشم. واقعاً فضای مدرسه را دوست نداشتم و همیشه از این محیط فراری بودم.» نمونه ۹. «تعهدی به تحصیل برای من باقی نمانده است.» نمونه ۱۱. «واقعاً برایم سخت و دشوار بود. کاملاً بی‌تحصیل و مدرسه بی‌میل هستم. انگیزشی مناسبی جهت حضور در محیط مدرسه ندارم.» نمونه ۱۴. «بعداً اینکه متوجه شدم که فرهنگ من در محیط مدرسه مورد مسخره قرار می‌گرفت؛ واقعاً دوست نداشتم در مدرسه حاضر باشم و این خود سبب شد تا نمره‌های درسی‌ام به شدت کاهش یابد و عملکرد مناسبی در این حوزه نداشته باشم.»

آسیب‌های تحصیلی شامل مشکلاتی است که به واسطه عدم توجه به مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس شکل می‌گیرد و در این بین دانش آموزان مهاجر به علت اینکه شرایط فرهنگی و اجتماعی غالبی ندارند، بیش از سایرین دچار مشکل می‌شوند. در این تحقیق تعداد ۶ مضمون فرعی به‌عنوان آسیب‌های تحصیلی مشخص شدند که این آسیب‌ها شامل عدم تعهد تحصیلی، کاهش انگیزش تحصیلی، کاهش عملکرد تحصیلی، کاهش میل به ادامه تحصیل، ترک تحصیل و بی‌میلی تحصیلی می‌باشد.

آسیب‌های تحصیلی
عدم تعهد تحصیلی
کاهش انگیزش تحصیلی
کاهش عملکرد تحصیلی
کاهش میل به ادامه تحصیل
ترک تحصیل
بی‌میلی تحصیلی

شکل ۱. آسیب‌های تحصیلی

مضمون اصلی دوم: آسیب‌های اجتماعی

نمونه ۳. «از وقتی من دچار مشکل شدم و در محیط مدرسه ماهیت فرهنگی من مورد تمسخر قرار گرفت؛ تعاملات اجتماعی خودم را در مدرسه و خارج از مدرسه کاهش دادم. به صورت کلی محیط مدرسه را دوست نداشتم و با این محیط ناسازگار بودم». نمونه ۸. «پیش خودم می‌گفتم چرا من که از لحاظ فرهنگی در این مدرسه دچار مشکل هستم و معلم و مدیرم توجه‌ای ندارند؛ چرا باید به هنجارها و قوانین مدرسه پایبند باشم. این مسئله باعث شد تا توجه‌ای به این مسائل نکنم». نمونه ۱۰. «با دیگران دعوا می‌کردم و همیشه در مدرسه دارای تنش بودم». نمونه ۱۳. «مشکلات من در محیط مدرسه باعث شده بود تا در خانه نیز با اعضای خانه درگیر بشوم. واقعاً نمی‌دانم چرا این طور می‌شد؛ اما مشکلات و عصبانیت خودم را در مدرسه را بر سر اعضای خانواده خالی می‌کردم». نمونه ۱۴. «به محیط مدرسه، معلم و مدیر دیگر اعتمادی ندارم. مگر می‌شود آنان ببینند که برخی افراد برای من مشکلاتی ایجاد می‌کنند اما توجه‌ای به آن نداشته باشند. این مسئله باعث شده بود تا اعتمادی به اعضای مدرسه نداشته باشم».

آسیب‌های اجتماعی از جمله مشکلاتی می‌باشد که باعث می‌شود تا دانش‌آموزان به واسطه مشاهده عدم مدیریت تنوع فرهنگی و مواجهه با آسیب‌های ناشی از آن؛ دچار تنش‌های اجتماعی شوند. در تحقیق حاضر تعداد ۸ مضمون فرعی؛ به‌عنوان آسیب‌های اجتماعی مشخص گردید. این آسیب‌ها شامل عدم پایبندی به هنجارهای اجتماعی، ایجاد تنش‌های بین فردی، رفتارهای نامناسب در سطح اجتماع، کاهش تعاملات اجتماعی، برخورد ناشایست با اعضای خانواده، عدم حضور در فعالیت‌ها و برنامه‌های مدرسه، عدم سازگاری اجتماعی و کاهش اعتماد اجتماعی می‌باشد.

آسیب‌های اجتماعی

عدم پایبندی به هنجارهای اجتماعی
ایجاد تنش‌های بین فردی
رفتارهای نامناسب در سطح اجتماع
کاهش تعاملات اجتماعی
برخورد ناشایست با اعضای خانواده
عدم حضور در فعالیت‌ها و برنامه‌های مدرسه
عدم سازگاری اجتماعی
کاهش اعتماد اجتماعی

شکل ۲. آسیب‌های اجتماعی

مضمون اصلی سوم: آسیب‌های محیطی

نمونه ۲. «وقتی دیدم که دچار مشکلاتی در مدرسه شدم؛ سعی می‌کردم خرابکاری بکنم و تجهیزات مدرسه را خراب کنم. واقعاً دیگر دلم برای تجهیزات و امکانات مدرسه نمی‌سوخت و به آن توجه ای نداشتیم». نمونه ۷. «تلاشی برای بهبود وضعیت مدرسه ندارم. هر اتفاقی در مدرسه رخ بدهد و اسم مهم نیست». نمونه ۱۰. «مشکلات ناشی از وضعیت فرهنگی مدرسه باعث شده بود تا با ارکان مدرسه درگیر بشم. بارها رخ داد که با معلم و مدیر مدرسه بر سر این مسئله درگیر شده‌ام».

آسیب‌های محیطی موجود در مدارس به واسطه بروز مشکلات در حوزه تنوع فرهنگی؛ سبب می‌گردد تا دانش آموزان با محیط پیرامون خود دچار تنش شوند. در تحقیق حاضر ۴ مضمون فرعی به‌عنوان آسیب‌های محیطی شناسایی شدند. این مضامین شامل خرابکاری در محیط مدرسه، عدم دغدغه مند بودن در خصوص مشکلات مدرسه، عدم تلاش جهت بهبود وضعیت مدرسه و درگیری با ارکان مدارس می‌باشد.

آسیب‌های محیطی
<p>خرابکاری در محیط مدرسه عدم دغدغه مند بودن در خصوص مشکلات مدرسه عدم تلاش جهت بهبود وضعیت مدرسه درگیری با ارکان مدارس</p>

شکل ۳. آسیب‌های محیطی

مضمون اصلی چهارم: آسیب‌های فردی

نمونه ۲. «اعتمادبه‌نفسم به‌شدت دچار مشکل شده بود». نمونه ۴. «این بحران بر کیفیت زندگی هم تأثیرگذار بوده است و باعث شده بود تا کیفیت زندگی‌ام کاهش یابد». نمونه ۷. «تمرکز من در مدارس و خارج مدرسه دچار مشکل شده است و واقعاً تمرکز لازم را نداشته‌ام». نمونه ۹. «واقعاً این مسئله بر تصمیم‌گیری من تأثیرگذار بوده است و باعث شده بود تا در تصمیم‌گیری‌هایم؛ مردد شوم». نمونه ۱۱. «امیدم کاهش یافته بود. این مسئله من را دچار مشکلات ذهنی کرده بود. پرخاشگر شده بودم. وقتی می‌دیدم که جنبه فرهنگی من دچار مشکل شده است و به آن بهاداده نمی‌شود، باعث شده بود من پرخاشگر شده بود».

آسیب‌های فردی شامل مشکلات ذهنی و جسمی می‌باشد که دانش آموزان به‌واسطه عدم توجه به شرایط فرهنگی آنان دچار می‌شوند. در تحقیق حاضر تعداد ۸ مضمون؛ به‌عنوان مضامین فرعی مربوط به آسیب‌های فردی شناسایی شد. این مضامین شامل پرخاشگری، عدم تصمیم‌گیری مناسب، عدم

توجه به ارزش‌های اخلاقی، کاهش اعتمادبه‌نفس، کاهش امید، کاهش تمرکز، بروز مشکلات در خصوص هویت و کاهش کیفیت زندگی بود.

آسیب‌های فردی
پرخاشگری
عدم تصمیم‌گیری مناسب
عدم توجه به ارزش‌های اخلاقی
کاهش اعتماد به نفس
کاهش امید
کاهش تمرکز
بروز مشکلات در خصوص هویت
کاهش کیفیت زندگی

شکل ۴. آسیب‌های فردی

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت تنوع فرهنگی و مدیریت آن باعث شده است تا امروزه تلاش‌هایی در جهت بهبود وضعیت آن در مدارس شود. نبود پژوهش در این حوزه سبب گردیده است تا نیاز به شناسایی مشکلات ایجادشده در این خصوص کاملاً درک گردد. با این توجه تحقیق حاضر باهدف تجربه زیستی دانش آموزان مهاجر از تنوع فرهنگی در مدارس کشور ایران طراحی و اجرا گردد. نتایج نشان داد که ۴ مضمون اصلی و ۲۶ مضمون فرعی وجود دارد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر آسیب‌های ناشی از عدم مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس شامل آسیب‌های تحصیلی، اجتماعی، فردی و محیطی می‌باشد. تنوع فرهنگی یک مسئله مهم در هر کشوری از جمله ایران می‌باشد. در کشور ایران نیز با پدیده تنوع فرهنگی به‌صورت گسترده مواجهه هستیم. به‌صورتی که فتوحی و حاتمی نژاد (۱۳۹۷) در تحقیق خود که باهدف سنجش و تحلیل تنوع فرهنگی اجتماعی در استان‌های ایران انجام گرفت، به بررسی وضعیت تنوع فرهنگی در کشور ایران پرداختند. آنان پس از بررسی استان‌های کشور و استفاده از تکنیک خوشه‌بندی بر اساس نتایج فضایی، پی بردن که استان‌های البرز، تهران، قم و اصفهان از بیشترین تنوع فرهنگی در سطح کشور برخوردار بودند.

بهبود تنوع فرهنگی و مدیریت آن در محیط‌های آموزشی اهمیت بالایی دارد. اسچوارزنسال^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیق خود که باهدف بهره‌گیری از مزایای تنوع فرهنگی: اقلیم تنوع فرهنگی

1. Schwarzenthal

کلاس و شایستگی بین فرهنگی دانش آموزان انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی بردند که توجه به تنوع فرهنگی می‌تواند ظرفیت‌های مطلوبی در جهت هم‌افزایی گروهی در میان دانش آموزان داشته باشد و در نهایت منجر به شکل‌گیری عملکرد مطلوب تحصیلی در میان آنان گردد. اسچاچنر و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیق خود اشاره داشتند که جو تنوع مثبت‌تر در کنار تنوع فرهنگی می‌تواند در صورتی که مدیریت و کنترل گردد منجر به ارتقا یادگیری گردد. این مسئله نشان می‌دهد که توجه به تنوع فرهنگی به‌عنوان یک فرصت می‌تواند ظرفیت‌های بسیاری در این حوزه ایجاد نماید و از طرفی عدم توجه به تنوع فرهنگی در مدارس می‌تواند باعث بروز آسیب‌های جدی در این حوزه گردد. تنوع فرهنگی در محیط‌های آموزشی به‌عنوان یک مسئله مهم همواره مورد توجه بوده است. در تحقیقاتی تنوع فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته بود. اسچاچنر^۱ (۲۰۱۹) در تحقیق خود که باهدف از برابری و شمول گرفته تا تکثر فرهنگی - تکامل و تأثیرات دیدگاه‌های تنوع فرهنگی در مدارس انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی برد که تکثر فرهنگی سبب شکل‌گیری تنوع فرهنگی شده است که این مسئله منجر به بروز آسیب‌هایی در مدارس گردیده است. به‌صورتی که برخی گروه‌های نژادی از این تنوع فرهنگی آسیب‌های جدی دیده‌اند و تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. صادقی (۱۳۸۹) در تحقیق خود که باهدف بررسی سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد آموزش چند فرهنگی انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی برد که سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران به مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی توجه نموده است. به‌طوری که بخش مربوط به «روش‌های ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی» به‌طور مناسب به مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی توجه، اما بخش مربوط به «راهبردهای یاددهی - یادگیری» از آن غفلت نموده است. همچنین بخش‌های مربوط به «مبانی فلسفی و علمی»، «اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و تربیتی» و «اهداف تفصیلی دوره‌های تحصیلی» تا اندازه‌ای مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی را منعکس ساخته‌اند. عراقی و فتحی و اجارگاه (۱۳۹۱) در تحقیق خود که باهدف جایگاه چند فرهنگی در آموزش مدرسه‌ای و آموزش عالی انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی بردند که در سیستم آموزشی کشور زمینه‌های خانوادگی و اجتماعی در استهزاء سایر فرهنگ‌ها، احساس برتری و تعصبات فرهنگی؛ ضعف اطلاعات دینی در خصوص برابری و برادری همه انسان‌ها، ضعف اطلاعات دانش‌آموزان از شخصیت‌ها و آثار فرهنگی برجسته وجود دارد. از دیدگاه آنان این مسائل می‌تواند فضای سازگاری و توافق میان فرهنگ‌ها، نگاه عقلانی به فرهنگ‌ها و پرهیز از انحصارگرایی فرهنگی در آموزش عالی را با دشواری همراه ساخته و زمینه‌ساز کاهش خزانه فرهنگ ملی در اثر بی‌اعتنایی به عناصر اساسی فرهنگ‌های بومی گردیده و بحران هویت در شهروندان ایرانی را فراهم آورد. امینی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود که باهدف توجه به تنوع فرهنگی و آموزش مفاهیم چند فرهنگی در آموزش دبستان انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی بردند که جهت بهبود عملکرد آموزشی می‌بایستی به مسئله تنوع فرهنگی توجه

نمود و با برنامه‌های مناسب سعی در کنترل این تنوع داشت. رنجی و پولات^۱ (۲۰۱۹) در تحقیق خود که باهدف روش‌های مربوط به تنوع فرهنگی در مدارس و نظرات دانش‌آموزان انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی بردند که ایجاد فعالیت‌های مشترک و مشارکتی یکی از راهکارهای مهم در جهت مدیریت و کنترل تنوع فرهنگی در مدارس می‌باشد. دوتا و همکاران (۲۰۲۱) نیز مشخص نمودند که معلمان نقش مهمی در کنترل تنوع فرهنگی در مدارس را دارند. همچنین اسپوارزنسال و همکاران (۲۰۲۰) نیز مشخص نمودند که فضای متنوع فرهنگی در کلاس‌های مختلف باعث تقویت ارتباط و همکاری و چند فرهنگی می‌گردد.

در جهت بهبود تنوع فرهنگی در محیط‌های آموزشی، محدودیت‌ها و چالش‌هایی وجود دارد. روان^۲ و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیق خود که باهدف چالش‌های آماده‌سازی معلمان برای مدیریت تنوع دانش‌آموزان انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی بردند که آموزش معلمان برای نسل‌های آینده و آماده‌سازی آنان به‌منظور شناخت از تنوع فرهنگی، فردی و اجتماعی دانش‌آموزان و کنترل این مسئله در راستای پاسخگویی به نیازهای آنان اهمیت بالایی دارد. آنان اشاره داشتند که برگزاری دوره‌های آموزشی در جهت شناخت تنوع موجود میان دانش‌آموزان امری مهم و کلیدی می‌باشد. یکی از مسائل مهم دیگر حوزه تنوع فرهنگی، آموزش چند فرهنگی می‌باشد. بادامچی (۱۳۹۸) در تحقیق خود که باهدف آموزش چند فرهنگی گامی مؤثر در جهت یادگیری باهم زیستن انجام گرفت، پس از بررسی‌های خود پی برد که آموزش و پرورش چند فرهنگی یکی از موضوعات بسیار مهم در حوزه تعلیم و تربیت است. این رویکرد درصدد است با ایجاد تغییرات در آموزش و پرورش برای جلوگیری از نابرابری‌های آموزشی و نیز ارزش‌گذاری بر تفاوت‌های فرهنگی برای قرار گرفتن در متن و بطن فرآیند تدریس و یادگیری، مهارت‌های زیستی بشر امروز را برای زندگی در جامعه‌ای چند فرهنگی ارتقا بخشد.

با بررسی تحقیقات انجام‌شده در حوزه تنوع فرهنگی، مشخص گردید که تنوع فرهنگی به‌عنوان یک مسئله مهم همواره در محیط‌های آموزشی مورد توجه محققان مختلفی از جمله بادامچی (۱۳۹۸)، اسپوارزنسال و همکاران (۲۰۲۰)، عراقیه و فتحی و اجارگاه (۱۳۹۱) و عراقیه و فتحی و اجارگاه (۱۳۹۱) قرار گرفته است. از طرفی خلاً مطالعات در خصوص تنوع فرهنگی در برخی محیط‌ها از جمله مدارس در تحقیقات اسپانچنر (۲۰۱۹)، صادقی (۱۳۸۹) و اسپوارزنسال و همکاران (۲۰۲۰) کاملاً اشاره شده است. نبود مطالعات جامع در خصوص تنوع فرهنگی در محیط‌های آموزشی سبب گردیده است تا امروزه راهبردهای اجرایی در این خصوص وجود نداشته باشد (فتوحی و حاتمی نژاد (۱۳۹۷)). این مسئله سبب گردیده است تا خلاً تحقیقاتی در خصوص توسعه مدیریت تنوع فرهنگی در مدارس به‌خصوص در کشور ایران و شهر قرچک به‌صورت کاملاً مشهودی درک گردد. بدون شک آسیب‌های

1. Rengi & Polat
2. Rowan

ایجاد شده نشان می‌دهد که لزوم توجه به تنوع فرهنگی در مدارس به‌عنوان یک ضرورت نیاز و ضروری می‌باشد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا با ایجاد چارچوب‌های قانونی در نظام آموزش و پرورش؛ الزامی جهت حمایت معلمان و مدیران از تنوع فرهنگی ایجاد گردد. همچنین با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا ایجاد برنامه‌های فرهنگی؛ شرایطی جهت همبستگی میان دانش‌آموزان در حوزه‌های فرهنگی فراهم نمود.

منابع

- امینی، راضیه؛ حسینی، محمدعلی؛ امینی، زهرا؛ جمشیدی، زهرا. (۱۳۹۷). توجه به تنوع فرهنگی و آموزش مفاهیم چند فرهنگی در آموزش پیش‌دبستان، اولین کنگره بین‌المللی و پنجمین کنگره ملی آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان، تهران.
- چراغی، سارا؛ نظری، ولی اله؛ شهریار، فاطمه. (۱۳۹۹). بررسی اثرات تنوع فرهنگی در ساخت هویت شهری (نمونه موردی: منطقه ۶ شهر کرج)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی.
- صادقی، علیرضا. (۱۳۸۹). بررسی سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد آموزش چند فرهنگی، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۵ (۱۸)، ۲۱۵-۱۹۰.
- کاووسی، اسماعیل؛ منافی شرف‌آباد، کاظم. (۱۳۹۳). جهانی شدن فرهنگ و تنوع فرهنگی؛ پیش‌بایست تربیت شهروند جهانی، اولین همایش ملی رسانه، ارتباطات و آموزش‌های شهروندی، تهران
- کهنکی، فرزاد؛ موسایی، مسلم؛ احمدی دستگردی، بهزاد؛ معروف نژاد، شیوا. (۱۳۹۵). تنوع فرهنگی در سازمان‌ها، دومین همایش ملی مدیریت و حسابداری، چیرفت.
- فتوحی مهربانی، باقر؛ حاتمی نژاد، حسین. (۱۳۹۷). سنجش و تحلیل تنوع فرهنگی اجتماعی در استان‌های ایران، عراقیه، علیرضا؛ فتیحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۱). جایگاه چند فرهنگی در آموزش مدرسه‌ای و آموزش عالی، راهبرد فرهنگ، ۵ (۱۸)، ۲۰۷-۱۸۷.
- Alas, R., & Mousa, M. (2016). Cultural diversity and business schools' curricula: a case from Egypt. *Problems and perspectives in management*, (14, Iss. 2 (contin. 1)), 130-137.
- Alexandra, V., Ehrhart, K. H., & Randel, A. E. (2021). Cultural intelligence, perceived inclusion, and cultural diversity in workgroups. *Personality and Individual Differences*, 168, 110285.
- Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching*. Routledge.
- Bennett, C. I. (1995). Preparing teachers for cultural diversity and national standards of academic excellence. *Journal of teacher education*, 46(4), 259-265.
- De Clercq, M., Galand, B., Hospel, V., & Frenay, M. (2021). Bridging contextual and

individual factors of academic achievement: a multi-level analysis of diversity in the transition to higher education. *Frontline Learning Research*, 9(2), 96-120.

Dogra, N., Reitmanova, S., & Carter-Pokras, O. (2010). Teaching cultural diversity: current status in UK, US, and Canadian medical schools. *Journal of General Internal Medicine*, 25(2), 164-168.

Dutta, N., Maini, A., Afolabi, F., Forrest, D., Golding, B., Salami, R. K., & Kumar, S. (2021). Promoting cultural diversity and inclusion in undergraduate primary care education. *Education for Primary Care*, 1-6.

Gay, G. (2013). Teaching to and through cultural diversity. *Curriculum inquiry*, 43(1), 48-70.

Glock, S., Kovacs, C., & Pit-ten Cate, I. (2019). Teachers' attitudes towards ethnic minority students: Effects of schools' cultural diversity. *British Journal of Educational Psychology*, 89(4), 616-634.

Juang, L. P., & Schachner, M. K. (2020). Cultural diversity, migration and education. *International Journal of Psychology*, 55(5), 695-701.

Kets, W., & Sandroni, A. (2021). A theory of strategic uncertainty and cultural diversity. *The Review of Economic Studies*, 88(1), 287-333.

Konan, P. N. D., Chatard, A., Selimbegović, L., & Mugny, G. (2010). Cultural diversity in the classroom and its effects on academic performance. *Social Psychology*.

Maussen, M., & Bader, V. (2012). Tolerance and cultural diversity in schools: Comparative report. Florence: European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, ACCEPT PLURALISM Report.

Muñoz, M. V. (2020). Cultural diversity in schools: An ideal space for the construction of a critical and inclusive citizenship. *Journal for Critical Education Policy Studies*, 18(2), 256-283.

Omeri, A., Malcolm, P., Ahern, M., & Wellington, B. (2003). Meeting the challenges of cultural diversity in the academic setting. *Nurse Education in Practice*, 3(1), 5-22.

Poetaev, M. (2020). Cultural diplomacy as a foreign policy resource.

Rengi, Ö., & Polat, S. (2019). Practices related to cultural diversity in schools and students' views about these practices: Stuttgart, Baden-Württemberg, Germany. *Eğitim ve Bilim*, 44(197).

Rowan, L., Bourke, T., L'Estrange, L., Lunn Brownlee, J., Ryan, M., Walker, S., & Churchward, P. (2021). How does initial teacher education research frame the challenge of preparing future teachers for student diversity in schools? A systematic review of literature. *Review of Educational Research*, 91(1), 112-158.

Schachner, M. K. (2019). From equality and inclusion to cultural pluralism—Evolution and effects of cultural diversity perspectives in schools. *European Journal of Devel-*

opmental Psychology, 16(1), 1-17.

Schachner, M. K., Schwarzenhal, M., Moffitt, U., Civitillo, S., & Juang, L. (2021).

Capturing a nuanced picture of classroom cultural diversity climate: multigroup and multilevel analyses among secondary school students in Germany. *Contemporary Educational Psychology*, 65, 101971.

Schwarzenhal, M., Schachner, M. K., Juang, L. P., & Van De Vijver, F. J. (2020). Reap-

ing the benefits of cultural diversity: Classroom cultural diversity climate and students' intercultural competence. *European Journal of Social Psychology*, 50(2), 323-346.

Thomassen, W. E., & Munthe, E. (2020). A Norwegian perspective: Student teachers'

orientations towards cultural and linguistic diversity in schools. *Teaching and Teacher Education*, 96, 103151.

